

กระบวนการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ

Process development on product design of natural dyed fabrics

ปาเจรา พัฒนถาบุตร¹ และ น้าฝน ไส้ตู่โรไกล²

Pajaera Patanathabutr¹ and Namfon Laisatrooglai²

บทคัดย่อ

แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือโดยการย้อมด้วยสีธรรมชาติในงานวิจัยนี้ทำโดยการออกแบบลวดลายทอและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าทอย้อมสีธรรมชาติแบบดั้งเดิมของกลุ่มหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ การพัฒนากระบวนการคิดในงานวิจัยและงานสร้างสรรค์นี้ เริ่มโดยการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติเพื่อทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการย้อมจากสีย้อมเคมีมาเป็นสีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่ได้จากแหล่งธรรมชาติเป็นการลดปัญหาการปนเปื้อนของสีย้อมเคมีในน้ำทิ้งแล้วจึงให้ทดลองปฏิบัติการย้อมให้ตรงกับผังเจดสีที่ย้อมในห้องทดลองและปฏิบัติการทอจากการอ่านแบบ จากนั้นให้อิสระแก่ผู้ทอในการพัฒนาแนวความคิดการออกแบบด้วยตนเอง เป็นการทำให้ผู้ทอสามารถพัฒนาการออกแบบและผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ผ้าทอมือ สีธรรมชาติ การออกแบบการทอ

Abstract

Conceptual idea for product development of natural dyed hand-woven fabric in this research is to design weaving patterns and to develop new products in order to create value-added to traditional natural-dyed fabrics of a local handicraft group in Chiang Mai. Process development in this research and creativity was conducted by giving knowledge of natural dyeing to convince behavior change from chemical dyeing to environmental-friendly dyeing from natural resource to reduce contamination in waste water due to chemical dye. The natural dyeing experiment was conducted to meet the same color shade with a laboratory color chart and weaving practices was pursued by pattern reading. Finally, the weavers were encouraged to create and design their weaving for sustainable product and design development.

Keywords: Hand-woven fabric, Natural dye, Weaving design

ประเภทของผลงานสร้างสรรค์

ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ

¹ ภาควิชาวิทยาการและวิศวกรรมวัสดุ คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม 73000 ประเทศไทย

Department of Materials Science and Engineering, Faculty of Engineering and Industrial Technology, Silpakorn University, Nakhon Pathom 73000, Thailand.

² ภาควิชาการออกแบบเครื่องแต่งกาย คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ 10200 ประเทศไทย

Department of Fashion Design, Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, Bangkok 10200, Thailand.

แนวความคิด

ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าทอมือจากเส้นใยธรรมชาติทั้งเส้นใยฝ้ายและไหมของไทยได้รับการส่งเสริมเพื่อพัฒนาเทคนิคการทอผืนที่มีความสวยงามโดยยังคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นต่างๆ ทำให้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างประเทศที่ชื่นชมงานฝีมือสร้างสรรค์และชาวไทยที่ตระหนักถึงความสำคัญของการสืบทอดภูมิปัญญาไทย [1-2] จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่าจังหวัดเชียงใหม่มีกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองจำนวนประมาณ 30 ราย ตั้งอยู่ในอำเภอสันป่าตอง กิ่งอำเภอคอยหล่อ อำเภอจอมทอง อำเภอฮอด อำเภอแม่แจ่ม อำเภออมก๋อย อำเภอแมริม อำเภอสันกำแพง อำเภอสันทราย และอำเภอคอยสะเก็ด โดยมีผลิตภัณฑ์ทั้งผ้าทอมือย้อมสีธรรมชาติและสีเคมี ทั้งที่ขายเป็นผืนเพื่อนำไปตัดเย็บ และผลิตภัณฑ์สำเร็จจากผ้าทอมือ เช่น ปลอกหมอน ผ้าห่ม ผ้าปูโต๊ะ เป็นต้น รวมถึงมีการแปรรูปผ้าทอให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น ผ้าถุงสำเร็จ ผ้าปูโต๊ะ ผ้ารองจาน เสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น โดยได้รับการสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตผ้าทอมือ โดยศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 รวมถึงการสนับสนุนจากสำนักประสานงานชุดโครงการพัฒนาเทคโนโลยีสำหรับอุตสาหกรรมท้องถิ่น (ภาคเหนือ) สกว. เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนากระบวนการผลิตผ้าทอมือให้มีคุณภาพ [2] ทั้งนี้ผ้าทอมือของจังหวัดเชียงใหม่ นิยมใช้ฝ้ายเป็นวัตถุดิบ เนื่องจากเป็นวัตถุดิบที่ยังสามารถปลูกได้ในท้องถิ่นและผู้ผลิตยังมีแนวคิดในการอนุรักษ์กระบวนการผลิตผ้าด้วยมือทั้งหมด ตั้งแต่ การปลูกพืชให้เส้นใย การหีบฝ้าย การปั่นเส้นใยฝ้าย การย้อมสี และการทอ

กระแสความนิยมการใช้สีธรรมชาติในงานศิลปะและหัตถกรรมท้องถิ่นเป็นที่ยอมรับกันเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากผู้บริโภคตระหนักถึงปัญหาทางสิ่งแวดล้อมที่มีการปนเปื้อนของสีย้อมเคมีหรือสีของในน้ำทิ้ง อีกทั้งในกระบวนการย้อมสีเคมียังมีการใช้สารเคมีช่วยย้อมอื่นๆอีกหลายชนิดในปริมาณมาก ทำให้เกิดการตื่นตัวของผู้ผลิตหันมาใช้สีธรรมชาติมากยิ่งขึ้น [3] หรือลดปริมาณการใช้โลหะหนักที่ช่วยในการย้อมสีธรรมชาติ [4] สีธรรมชาติที่นิยมใช้ในประเทศไทย ได้แก่ สีครามจากต้นคราม สีแดงสดจากครั่ง สีส้มจากเมล็ดคำแสด สีเทาจากผลมะเกลือ สีดำจากถ่านของกระดูกสัตว์ สีชมพูจากแก่นฝางและสีเขียวจากเปลือกสมอหรือใบแค เป็นต้น [1-2] โดยมีการใช้สารช่วยย้อมประเภทโลหะมอร์แดนต์ประเภทต่างๆช่วยในการย้อมเพื่อให้ได้เฉดสีในการย้อมสีธรรมชาติที่หลากหลายมากขึ้น [5]

ที่มาและความสำคัญของการสร้างสรรค์ผลงาน

ในปี พ.ศ. 2550 ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน) ได้ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้ใช้สีธรรมชาติในการย้อมเส้นด้ายเพื่อใช้ในการทอ จึงให้ทุนสนับสนุนโครงการ “การพัฒนากระบวนการย้อมสีธรรมชาติ” เพื่อดำเนินถ่ายทอดความรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ย้อมสีธรรมชาติแก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือก สำหรับงานสร้างสรรค์นี้ได้ดำเนินการกับกลุ่มทอผ้าบ้านหนองอาบช้าง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ [6] ปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่มประมาณ 50 คน ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้แก่แม่บ้านเกษตรกรในหมู่บ้านยามว่างเว้นจากฤดูกาลเก็บเกี่ยว โดยนำลายมัดหมี่โบราณมาประยุกต์ใหม่ เรียกว่า “มัดหมี่ประยุกต์” มัดหมี่ย้อมด้ายยืน สำหรับการทอผ้า 2 ตะกอน โดยทางกลุ่มมีศักยภาพในการผลิตผ้าฝ้ายทอมือลวดลายตามสั่งในปริมาณมากเพื่อส่งขาย ในปัจจุบันได้มีการผลิตผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาตินอกเหนือจากการย้อมสีเคมี มีปริมาณการผลิตผ้าฝ้ายทอมือทั้งสีธรรมชาติและสีเคมี ประมาณ 8,000 เมตรต่อเดือน โดยมีช่องทางการขายทั้งปลีกและส่งทั้งภายในและต่างประเทศ กลุ่มทอผ้าบ้านหนองอาบช้างได้ใช้สีธรรมชาติจากพืช เช่น สีส้มตาลแกมเหลืองจากแก่นและรากของต้นขนุน สีดำจากผลมะเกลือ สีครีมจากดินแดง เป็นต้น และมีผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย เช่น ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติที่ตัดขายเป็นเมตร เสื้อผ้าตัดเย็บจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ และผลิตภัณฑ์แปรรูปอื่นๆ เช่น

ของที่ระลึก กระเป๋าใส่เงิน ที่รองจาน หมอน และผ้าปูโต๊ะ เป็นต้น ดังแสดงในรูปที่ 1 นอกจากนี้กลุ่มฯ ยังได้รับรางวัลผลงานดีเด่นช่างศิลป์ไทยประเภทผ้า ปี พ.ศ. 2526 จากคณะกรรมการวัฒนธรรมไทย รวมถึงผ่านการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยระดับภาค (ภาคเหนือ) ประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าและเครื่องแต่งกาย ปี พ.ศ. 2546

จากกเจดสีธรรมชาติที่ย้อมกันส่วนใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ คือ เจดสีเขียว น้ำตาล ดำ แดง และน้ำเงิน ทั้งนี้ อาจเป็นการย้อมสีเดียว หรือย้อมทับหลายๆสี เพื่อผสมให้ได้สีสันทึบสวยงามและแปลกตา [2] ทั้งนี้การทำลวดลายของการทอ จะเป็นการย้อมลายด้ายยืน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของการมัดย้อมในภาคเหนือ ทั้งนี้จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บตัวอย่างน้ำที่ใช้ในการทอ พบว่าน้ำบาดาลที่ใช้ในการสกัดสีธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าในพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีธาตุเหล็กผสมในน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติในปริมาณประมาณ 0.01 ppm ที่เป็นปริมาณที่มากพอในการทำน้ำที่เป็นสารช่วยย้อมประเภทโลหะมอร์แดนต์เพื่อช่วยในการย้อมติดสีธรรมชาติกับผ้าฝ้ายได้ดี โดยไม่ต้องมีการเติมสารมอร์แดนต์อื่นๆช่วยในการย้อม อย่างไรก็ตามในกรณีที่ต้องการเจดสีที่หลากหลายขึ้น และต้องการเจดสีที่เหมือนกันในการย้อมซ้ำ มีการใช้น้ำต่างจากขี้เถ้าพืชหรือดินโคลนช่วยในการย้อม หรือมีการใช้มอร์แดนต์สังเคราะห์ เช่น จุนสี และสารส้ม ช่วยในการย้อม [5]

(ก)

(ข)

(ค)

รูปที่ 1 แสดงภาพ (ก) ผู้วิจัย (ซ้าย) กับคุณปริดา จันตาโลก ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านหนองอาบช้าง (ขวา) สำหรับการปฏิบัติการย้อมสีธรรมชาติและทอผ้าเป็นชิ้นงานตามลวดลายที่ออกแบบ (ข) สมาชิกในกลุ่มทอผ้าบ้านหนองอาบช้างซึ่งกำลังทอผ้า (ค) ผลิตภัณฑ์เดิมของกลุ่ม เช่น กระเป๋าใส่เหรียญ

โครงการวิจัยนี้เป็นการบูรณาการทางด้านวิทยาศาสตร์และศิลปะ เพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิตผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ โดยได้ดำเนินการจัดทำตัวอย่างเจดสีการย้อมสีธรรมชาติต่างๆ เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการย้อมสีของกลุ่มชาวบ้าน ที่จะย้อมให้เหมือนกับเจดสีในมังสีเพื่อที่จะสามารถทำซ้ำให้ได้เจดสีเดิมเมื่อมีการสั่งผลิตเพิ่ม และพัฒนาแนวคิดในการออกแบบลวดลายให้ทั้งสามารถอ่านแบบลายทอ แล้วทำการทอตามแบบที่ออกแบบไว้ และยังสามารถคิดลวดลายเองได้

วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์ผลงาน

1. เป็นการอบรมให้ความรู้กลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย โดยการให้คำแนะนำการย้อมสีธรรมชาติและ การมัดย้อม การทอผ้า และการออกแบบลวดลายผ้า

2. เป็นการปฏิบัติการมัดย้อมด้วยเย็นตามลวดลายที่ออกแบบไว้แล้วนำมาทอผ้าและทำการผลิตเป็นชิ้นงานตัวอย่างประเภทกระเป๋า

3. เป็นการพัฒนากระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาแนวคิดการออกแบบลวดลายผ้าทอ

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

1. ดำเนินคัดเลือกกลุ่มเกษตรกรที่ทอผ้าฝ้ายด้วยมือในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีการยอมรับธรรมชาติ และให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตลอดระยะเวลาโครงการ ซึ่งครอบคลุมการดำเนินงาน ดังนี้

- การอบรมให้ความรู้และคำแนะนำในการยอมรับธรรมชาติ
- การรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ในการยอมรับธรรมชาติและลวดลายทอเดิมของกลุ่ม ดังแสดงในรูปที่ 2
- การปฏิบัติการยอมรับธรรมชาติ และการมัดย้อม
- การปฏิบัติการทอผ้าเป็นชิ้นงานตามลวดลายที่ออกแบบ

(ก)

(ข)

รูปที่ 2 แสดง (ก) ลวดลายการทอสำหรับการมัดย้อมด้วยเย็น (ข) ตัวอย่างผ้าทอมือยอมรับธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าบ้านหนองอาบช้างก่อนเข้าร่วมโครงการ

2. จัดทำผังเจดสีจากด้ายฝ้ายยอมรับธรรมชาติ โดยมีการเปลี่ยนแปลงชนิดและปริมาณของโลหะมอร์แดนต์ เพื่อเป็นตัวอย่างเจดสีที่หลากหลายให้กับผู้ทอ เพื่อที่ผู้ทอจะทำการย้อมด้ายฝ้ายที่จะใช้ในการทอให้ได้เจดสีเดียวกับตัวอย่างจากผังเจดสี ดังแสดงในรูปที่ 3

รูปที่ 3 ผังเจดสีจากด้ายฝ้ายยอมรับธรรมชาติ ที่ทำการย้อมในห้องทดลอง

3. ผู้ออกแบบได้พัฒนาลวดลายใหม่ [6] โดยเน้นการมัดย้อมด้วยเย็น เป็นการคงเอกลักษณ์ของการทอของภาคเหนือไว้ โดยมีแนวคิดในการพัฒนากระบวนการการออกแบบ เพื่อให้ผู้ทอได้เรียนรู้วิธีการคิดค้นลวดลายใหม่ๆ ได้เองภายหลัง ทั้งนี้แสดงตัวอย่างของการทอลาย 2 ตะกอก โดยมีขั้นตอนการพัฒนาลวดลายการทอ มี 4 ชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทอตามแบบ เพื่อให้ผู้ทอ ทอตามแบบ และยอมให้ได้สีธรรมชาติตามแบบ

ขั้นที่ 2 ปรับระยะห่างช่องของลาย เพื่อให้ผู้ทอได้เรียนรู้การปรับระยะห่างของการทอเพื่อให้เกิดลวดลายที่แตกต่างไป

ขั้นที่ 3 ปรับคู่เจดสีของการทอ เพื่อให้ผู้ยอมได้ฝึกปฏิบัติการยอมสีให้ตรงกับเจดสีที่ออกแบบ เพื่อความแม่นยำในการพัฒนาการผลิตผ้ายอมที่มีเจดสีที่ตรงตามแบบที่สั่งทำ และเพื่อให้ผู้ทอได้เรียนรู้การเปลี่ยนเจดสีของด้ายฝ้ายที่ใช้ในการทอเพื่อพัฒนาให้เกิดลวดลายที่แตกต่างไป

ขั้นที่ 4 ออกแบบตามจินตนาการของผู้ทอ เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และเป็นอิสระในการทอ โดยทำงานประสานกับผู้ยอม เพื่อให้ได้เจดสีที่ต้องการ

ผลการปฏิบัติ

เพื่อให้ผู้ทอเกิดความชำนาญในการอ่านแบบการทอจากลายที่ออกแบบไว้ในกระดาษ จึงให้ผู้ทออ่านแบบการทอ 4 แบบ ประกอบด้วย

การทอแบบที่ 1 การเปลี่ยนสีด้ายพุ่ง

การทอแบบที่ 2 การทอสลัสด้ายพุ่งเพื่อให้เกิดเจดสีใหม่จากด้ายที่ทับกัน

การทอแบบที่ 3 การทอสลัสด้ายยืนที่ทำการมัดยอม

การทอแบบที่ 4 การทอสลัสด้ายยืนที่ทำการมัดยอมตลอดความกว้างของผ้า

แล้วจึงทำการทอ ได้ผลการปฏิบัติเป็นที่น่าพึงพอใจ โดยผู้ทอซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองสามารถที่จะอ่านแบบที่ออกแบบไว้ แล้วดำเนินการทอได้ตามแบบแต่การยอมสียังไม่ได้เจดสีที่ถูกต้องตามผังเจดสีตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ 1

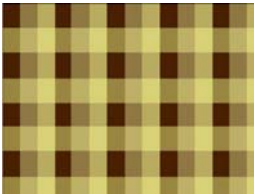

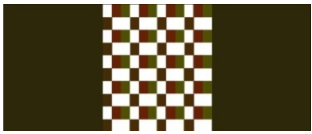

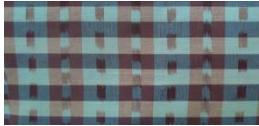
จากนั้นจึงทำการปรับระยะห่างช่องของลาย เพื่อให้ผู้ทอได้เรียนรู้การปรับระยะห่างของการทอเพื่อให้เกิดลวดลายที่แตกต่างไป โดยมีผลการปฏิบัติการทอ ดังแสดงในตารางที่ 2 แล้วดำเนินการทอได้ตามแบบแต่การยอมสียังไม่ได้เจดสีที่ถูกต้องตามผังเจดสีตัวอย่างในเจดสีน้ำตาลแดง

จากนั้นทำการปรับคู่เจดสีของการทอ เพื่อให้ผู้ยอมได้ฝึกปฏิบัติการยอมสีให้ตรงกับเจดสีที่ออกแบบ เพื่อความแม่นยำในการพัฒนาการผลิตต่อไป และเพื่อให้ผู้ทอได้เรียนรู้การเปลี่ยนเจดสีของฝ้ายที่ใช้ในการทอเพื่อให้เกิดลวดลายที่แตกต่างไป โดยมีผลการปฏิบัติการทอ ดังแสดงในตารางที่ 3 พบว่าผู้ทอสามารถพัฒนาการอ่านลวดลายและการยอมให้ได้เจดสีที่ถูกต้องตามแบบได้ถูกต้องขึ้น เนื่องจากมีความชำนาญในการอ่านแบบมากขึ้นตามลำดับ และได้ทำการยอมให้ได้เจดสีที่ตรงกับเจดสีตัวอย่างก่อนแล้วจึงทำการทอ

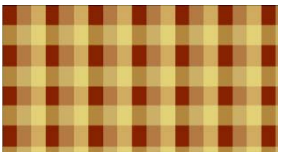

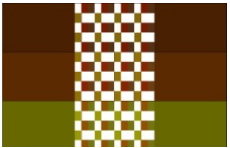

จากนั้นจึงทดลองให้ทอลวดลายตามจินตนาการของผู้ทอ โดยมีผลการปฏิบัติ ดังแสดงในรูปที่ 4 แล้วให้ผู้ทอทำการยอมและทอซ้ำอีก 2 ครั้ง พบว่าผู้ทอสามารถผลิตผ้าที่มีเจดสีและรูปแบบการทอที่เหมือนเดิมได้ดังนั้น ถ้ามีการสั่งทำผ้าลวดลายและสีเดิมซ้ำอีกผู้ทอก็จะสามารถทอเพิ่มในปริมาณที่มากขึ้นได้

4. พัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้ายอมสีธรรมชาติจากผ้าที่ทอในโครงการ นำมาทำการตัดเย็บเป็นกระเป๋า เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าทอยอมสีธรรมชาติได้ พบว่าการคำนวณต้นทุนการยอมและทอผ้า การตัดเย็บและค่าวัสดุประกอบ รวมประมาณ 250 บาทต่อใบ (คิดจากการผลิตกระเป๋าต้นแบบจำนวน 30 ใบ ในปี พ.ศ. 2551)

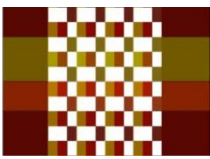

ตารางที่ 1 การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติตามลายที่ออกแบบ

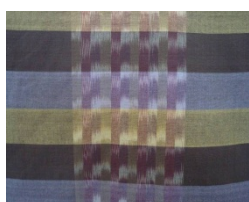
การทอแบบที่	ลายที่ออกแบบ	ผลการปฏิบัติ	การวิเคราะห์
1			ทอได้ตามลาย ย้อมได้ตรงเจดสี
2			ทอได้ตามลาย ย้อมได้ไม่ตรงเจดสี
3			ทอได้ตามลาย ย้อมได้ตรงเจดสี
4			ทอได้ตามลาย ย้อมได้ไม่ตรงเจดสี

ตารางที่ 2 การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติตามลายที่ออกแบบที่มีการปรับระยะห่างช่องของลาย

การทอแบบที่	ลายที่ออกแบบ	ผลการปฏิบัติ	การวิเคราะห์
1			ทอได้ตามลาย ย้อมได้ตรงเจดสี
2			ทอได้ตามลาย ย้อมได้ไม่ตรงเจดสี
3			ทอได้ตามลาย ย้อมได้ตรงเจดสี
4			ทอได้ตามลาย ย้อมได้ไม่ตรงเจดสี

ตารางที่ 3 การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติตามลายที่ออกแบบที่มีการปรับคู่เฉดสีของการทอ

การทอแบบที่	ลายที่ออกแบบ	ผลการปฏิบัติ	การวิเคราะห์
1			ทอได้ตามลาย ย้อมได้ตรงเฉดสี
2			ทอได้ตามลาย ย้อมได้ตรงเฉดสี
3			ทอได้ตามลาย ย้อมได้ตรงเฉดสี
4			ทอได้ตามลาย ย้อมได้ตรงเฉดสี

รูปที่ 4 ตัวอย่างผ้าฝ้ายทอย้อมสีธรรมชาติที่มีการออกแบบตามจินตนาการของผู้ทอเอง ภายหลังจากที่ได้รับการพัฒนากระบวนการออกแบบจากการเข้าร่วมโครงการ

เทคนิคและอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ผลงาน

การย้อมด้วยฝ้ายด้วยสีธรรมชาติชนิดต่างๆด้วยวิธีการย้อมด้วยน้ำร้อน จากการสกัดสีธรรมชาติจากพืช โดยมีการกรองเศษพืชออกจากน้ำย้อมเพื่อป้องกันไม่ให้ย้อมต่าง ทำการมัดย้อมด้วยฟุง และทำการมัดย้อมด้วยยีนให้เป็นลวดลายต่างๆ ตากให้แห้งในที่ร่ม แล้วทำการทอผ้าด้วยมือโดยที่ 2 ตะกอ ณ กลุ่มทอผ้าบ้านหนองอาบช้าง

ข้อจำกัดในงานวิจัย

งานวิจัยนี้ไม่ได้ดำเนินการสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคเนื่องจากชิ้นงานสร้างสรรค์ที่ผลิตขึ้นมานั้นไม่ได้ทำขายในเชิงการค้า เนื่องจากจัดส่งให้กับศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์กรมมหาชน) เป็นชิ้นงานตัวอย่างผลิตภัณฑ์จากโครงการ แต่ในปี พ.ศ. 2553 ได้มีการติดตามผลการใช้สีธรรมชาติในการย้อมผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มทอผ้าบ้านหนองอาบช้าง พบว่ายังมีการดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่

คำขอบคุณ

คณะผู้วิจัยและสร้างสรรค์ขอขอบคุณศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์กรมมหาชน) สำหรับทุนสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการแก่ภาควิชาวิทยาการและวิศวกรรมวัสดุ คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ในการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติโดยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมไทย และเพื่อให้กลุ่มชาวบ้านที่ทอผ้าด้วยเส้นใยธรรมชาติหันมาให้ความสำคัญกับการใช้สีธรรมชาติแทนการใช้สีเคมี

เอกสารอ้างอิง

M. Moeyes. "Natural Dyeing in Thailand", White Lotus Co., Ltd., Bangkok, 1993.

อนันต์เสวก เหว่เจริญ และคณะ. "คู่มือย้อมสีธรรมชาติฉบับชาวบ้าน สีเขียว สีน้ำตาลและสีดำ เล่ม 1", พิมพ์ครั้งที่ 1 หน่วยพิมพ์เอกสารวิชาการ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2543.

T. Bechtold, A. Turcanu, E. Gangberger and S. Geissler. "Natural dyes in modern textile dyehouses-how to combine experience of two centuries to meet the demands of the future"., Journal of Cleaner Production, 11, 2003: 499-509

ปาเจรา พัฒนถาบุตร และคณะ. "การย้อมผ้าไหมด้วยสีธรรมชาติโดยใช้สารมอร์แดนต์ที่มีโครงสร้างสองชั้นของสารอินทรีย์ที่เชื่อมโยง เพื่อลดปริมาณโลหะที่ใช้ในการย้อม" วารสารคัลเลอร์เวย์ 10, 53, กรกฎาคม-สิงหาคม 2547:61-64. และวารสารคัลเลอร์เวย์ 10, 54, กันยายน-ตุลาคม 2547: 45-48.

ปาเจรา พัฒนถาบุตร และคณะ. "คู่มือย้อมสีธรรมชาติ เจดสีย้อมธรรมชาติกับชนิดของโลหะมอร์แดนต์", พิมพ์ครั้งที่ 1 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.

ปาเจรา พัฒนถาบุตร และคณะ. "กระบวนการย้อมสีธรรมชาติ", ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์กรมมหาชน), พิมพ์ครั้งที่ 1 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.

รูปผลงานสร้างสรรค์

- ชื่อผลงานสร้างสรรค์ : กระเป๋าผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ
- ชื่อศิลปิน : ผู้ออกแบบ ผศ.ดร. น้ำฝน ไส้ตู่ไกล
ผู้ทอผ้า คุณปรีดา จันตาโลก
- เทคนิค : การมัดย้อมสีธรรมชาติ การทอ 2 ตะกอ และการตัดเย็บวัสดุผสม
ขนาด : กว้าง x ยาว x สูง 30 x 12 x 45 เซนติเมตร
- ปีที่สร้างงานสร้างสรรค์ : พ.ศ. 2551

